

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΩΝ 2024

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΔΙΑΔΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

A1.

1. **ΛΑΘΟΣ** (ἵνα μὴ κατὰ πόλεις μηδὲ δήμους οἰκῶμεν ἰδίους ἕκαστοι διωρισμένοι δικαίους)
2. **ΣΩΣΤΟ** (ὥσπερ ἀγέλης συννόμου νόμῳ κοινῶ συντρεφομένης)
3. **ΛΑΘΟΣ** (Οὐ γάρ, ὡς Ἀριστοτέλης συνεβούλευεν αὐτῷ [...]πολέμων πολλῶν καὶ φυγῶν ἐνέπλησε)
4. **ΣΩΣΤΟ** (οὓς τῷ λόγῳ μὴ συνῆγε τοῖς ὄπλοις βιαζόμενος)
5. **ΛΑΘΟΣ** (ἄλλοφύλους δὲ τοὺς πονηροὺς)

B1. Ο Πλούταρχος, για να τεκμηριώσει τη σύνδεση του έργου του Αλέξανδρου με τη στωική διδασκαλία του κοσμοπολιτισμού, αναφέρει επιγραμματικά τις διάφορες πλευρές της πολιτικής του Αλέξανδρου.

Κατά τον Πλούταρχο, λοιπόν, ένας από τους βασικούς άξονες της πολιτικής του Αλέξανδρου ήταν να προβάλλει την πεποίθησή του πως με την εκστρατεία και τις ενέργειές του εκπλήρωνε ένα θεϊκό σχέδιο (ἤκεν θεόθεν **ἀρμοστής**), μια θεϊκή αποστολή για τη συμφιλίωση όλων των λαών (**διαλλακτής** τῶν ὄλων). Με άλλα λόγια, κατά τον Πλούταρχο, το όραμα του Αλέξανδρου ήταν να δημιουργήσει ένα οικουμενικό κράτος στο οποίο οι λαοί θα ζούσαν συμφιλιωμένοι. Δηλαδή, ο Πλούταρχος θεωρούσε πως ο Αλέξανδρος οραματιζόταν ένα οικουμενικό κράτος στο οποίο όλοι οι λαοί θα ζούσαν ισότιμα και δε θα αισθάνονταν κάποιιο ότι ήταν υποταγμένοι σε άλλους, πράγμα που θα γεννούσε εξεγέρσεις και συνωμοσίες από τη μία πλευρά αλλά και τιμωρητικές συμπεριφορές από την πλευρά του κατακτητή. Στη νέα αντίληψη για την πατρίδα **η αγάπη προς αυτή συνεχίζει να θεωρείται βασικό καθήκον. Ωστόσο, οι Κυνικοί επαναπροσδιορίζουν τη σημασία του όρου. Καθώς το άτομο δεν προσδένεται ούτε περιορίζεται στην πόλη και τον τόπο του, ο όρος διευρύνεται, για να συμπεριλάβει ολόκληρο τον κόσμο. Η αντίληψη ότι υπάρχει ουσιαστική και φυσική σύνδεση του καθενός με την**

ανθρωπότητα, η προτεραιότητα της ανθρώπινης ιδιότητας, είναι η βάση του στωικού κοσμοπολιτισμού.

Η τακτική που κατά τον Πλούταρχο εφάρμοζε ο Αλέξανδρος για την επέκταση και τη σταθεροποίηση της κυριαρχίας ήταν, μεταξύ άλλων, η ενσωμάτωση των κατακτημένων λαών στο κράτος του, εφαρμόζοντας ένα πρόγραμμα πολιτισμικής ομογενοποίησης. Δηλαδή, επιδίωξε να αναμείξει τους διαφορετικούς τρόπους ζωής, τα ήθη και τα έθιμα, προκειμένου όλοι μαζί να συναποτελέσουν ένα αρμονικό σύνολο, στο οποίο ο καθένας θα είχε τη θέση του. Όπως μάλιστα προσθέτει στη συνέχεια ο Πλούταρχος, η ανάμειξη των διαφορετικών τρόπων ζωής (*εἰς ταύτῳ συνενγκῶν τὰ πανταχόθεν*). Ο Πλούταρχος εκφράζει πολύ παραστατικά την πολιτική του Αλέξανδρου πάλι με μια παρομοίωση (ὡσπερ ἐν κρατῆρι φιλοτησίῳ μίξας τοὺς βίους καὶ τὰ ἤθη καὶ τοὺς γάμους καὶ τὰς διαίτας). Παρομοιάζει την πολιτική του Αλέξανδρου για τη συμφιλίωση όλων των λαών, μέσω της ανάμειξης των τρόπων ζωής, των ηθών, των εθίμων αλλά και της ανάμειξης των πληθυσμών, με την πραγματοποίηση μεικτών γάμων ανάμεσα σε Έλληνες και Περσίδες, με την ανάμειξη οίνου και νερού μέσα σε ένα μεγάλο συμποσιακό αγγείο (ἐν κρατήρι). Παράλληλα, η παρομοίωση αυτή δημιουργεί μια μεταφορική εικόνα: παρουσιάζει τον Αλέξανδρο σαν να αναμειγνύει και να ομογενοποιεί μέσα σε ένα μεγάλο αγγείο τους διαφορετικούς λαούς και τα πολιτισμικά στοιχεία καθενός. **Ο Αλέξανδρος παρουσιάζεται εδώ σαν να έχει σχεδιάσει και να εφαρμόζει ένα πρόγραμμα πολιτισμικής ομογενοποίησης. Πάντως, ο νέος ελληνιστικός κόσμος που προέκυψε από την εκστρατεία του Αλεξάνδρου ανέδειξε καινούργιες αξίες, που υπονόμευσαν τις αξίες των πόλεων-κρατών· και στο ηθικόπολιτικό επίπεδο, η ηθική του δασκάλου του Αλεξάνδρου, του Αριστοτέλη, αντιστοιχούσε στη μικρή κλίμακα μιας πόλης και όχι στην αναδυόμενη οικουμένη.**

B2. Τα δύο κείμενα αναφέρονται στα χαρακτηριστικά της νέας οικουμένης, όπως αυτά διαμορφώθηκαν στην ελληνορωμαϊκή εποχή. Στο απόσπασμα από το έργο «Τα εις εαυτόν» ο φιλόσοφος διατυπώνει την άποψη ότι ο άνθρωπος πρέπει ως βασικό αξίωμα να έχει την αντίληψη πως αποτελεί μέρος ενός συνόλου το οποίο υποτάσσεται σε φυσικούς νόμους («είμαι μέρος ενός συνόλου που υπακούει σε φυσικούς νόμους»). Η θέση αυτή ταυτίζεται με την αντίστοιχη του Ζήνωνα, όπως αποτυπώθηκε στο έργο «Πολιτεία». Εκεί ο Ζήνων υποστηρίζει ότι οι άνθρωποι πρέπει να ζουν όλοι μαζί. Μάλιστα το όραμα του Ζήνωνα αποδίδεται παραστατικά με την παρομοίωση της

ιδεώδους ανθρώπινης πόλης με μία αγέλη ζώων τα οποία τρέφονται υπό το καθεστώς του κοινού νόμου («ώσπερ...συντρεφομένης»). Στο πλαίσιο της οπτικής αυτής εικόνας τα ζώα δεν ανταγωνίζονται το ένα το άλλο για την εξασφάλιση της τροφής αλλά τρέφονται αρμονικά και με ομόνοια μεταξύ τους. Η βαθύτερη ιδέα που εκφράζεται είναι πως η συνοχή της αγέλης εξασφαλίζεται επειδή τα ζώα διαβιούν σύμφωνα με τον φυσικό νόμο. Πρόκειται για τον νόμο της φύσης που ισχύει καθολικά για όλα τα είδη της ζωής – αφού η φύση είναι ενιαία- και επομένως μπορεί να επικρατήσει στους ανθρώπους μία νοοτροπία, ένας κοινός τρόπος σκέψης και συμπεριφοράς που θα αναπτυχθεί στο πλαίσιο μιας ενιαίας οργανωμένης πολιτικά κοινότητας.

Στο πλαίσιο αυτό, στο κείμενο του Μάρκου Αυρήλιου εκφράζεται η άποψη ότι ο άνθρωπος πρέπει να ζει σκεπτόμενος πως συνδέεται με δεσμούς συγγένειας με τους συνανθρώπους του, αφού αποτελούν ομοειδή μέρη ενός συνόλου. Η ίδια ιδέα εντοπίζεται και στο κείμενο αναφοράς όπου ο Ζήνων εκφράζει την άποψη ότι πρέπει οι άνθρωποι στην ιδεώδη πολιτεία του να ζουν θεωρώντας ο ένας τον άλλον συνδημότη και συμπολίτη τους («πάντας...πολίτας»). Όμοια μέρη, δηλαδή, ενός κοινού συνόλου, ενός συνόλου που εκφράζεται εύγλωττα μέσω της παρομοίωσης που αναφέρθηκε παραπάνω. Εδώ επικρατεί ο κοινός τρόπος ζωής («εις βίος»), δηλαδή κοινές αξίες, ήθη, έθιμα καθώς και μία ενιαία τάξη («εις κόσμος») δηλαδή ένας τρόπος οργάνωσης της πολιτείας.

Εκτός από τα παραπάνω υπάρχει η κοινή αντίληψη για την υποταγή στο συμφέρον του κοινού καλού. Αναλυτικότερα, στο παράλληλο κείμενο τονίζεται εμφατικά η υποταγή του ανθρώπου στο κοινό συμφέρον ως αποτέλεσμα της κοινής συγγένειας («θα κατευθύνω κάθε μου παρόρμηση προς το κοινωνικό συμφέρον») και η ανάγκη οι πράξεις κάθε ανθρώπου να στοχεύουν στο κοινό όφελος («δε θα πράξω τίποτα το ακοινωνητο») και σε πράξεις ωφέλιμες για τους συμπολίτες του. Αντίστοιχη άποψη εκφράζει στο κείμενο αναφοράς ο Πλούταρχος, όπου με μία δεύτερη παρομοίωση («ώσπερ ὄναρ ἢ εἶδωλον εὐνομίας φιλοσόφου καὶ πολιτείας ἀνατυπωσάμενος,») παραλληλίζει το έργο αυτό με αποτύπωση ονείρου ή εικόνας που φαντάστηκε ο φιλόσοφος. Με την παρομοίωση αυτή τονίζεται το βασικό χαρακτηριστικό της οικουμενικής πόλης που είναι η ευνομία. **Η ευνομία αποτελούσε μόνιμο αίτημα στη θεωρία και την πρακτική της ελληνικής αρχαιότητας. Ένας από τους υποστηρικτές της δημοκρατίας, ο λεγόμενος “Ανώνυμος του Ιαμβλίου” συνοψίζει τα πλεονεκτήματά της, αξιολογώντας την ως «ό,τι καλύτερο για το σύνολο και για το άτομο». Στους Στωικούς, ο νόμος είναι ουσιαστικό στοιχείο της πόλης, που ορίζεται ως ένα «πλήθος ανθρώπων που διοικούνται από τον νόμο» (Κλήμης Αλεξανδρεὺς, Στρωματεῖς, 4.26), τον φυσικό νόμο που ισχύει για όλα τα πράγματα. Ο ηγέτης αυτής της κοσμοπόλης πρέπει να γνωρίζει τα αγαθά και τα κακά, να κατέχει το κύριο πολιτικό αγαθό, την αρετή, και να αναλαμβάνει πολλαπλούς**

ρόλους (κυβερνήτης, δικαστικός, παιδαγωγός κ.ά.), ώστε να διασφαλιστεί η ευνομία. Εξάλλου, ο Ζήνων είχε γράψει ένα έργο με τον τίτλο Πολιτεία που δεν σώθηκε. Όπως ο Πλάτων στη δική του Πολιτεία, με την οποία αναπόφευκτα θα συγκρινόταν οποιαδήποτε άλλη, ο Στωικός κάνει τη δική του, εναλλακτική, πολιτική πρόταση για την ιδανική πολιτεία, στο πλαίσιο όμως μιας εποχής που αλλάζει. Πρόκειται, ίσως, για μία κοινότητα σοφών και ενάρετων ανθρώπων, όπου η ιδιότητα του πολίτη είναι μία μόνο πτυχή της ηθικής προσωπικότητας. Ο Πλούταρχος για τους σκοπούς του δικού του έργου συνδέει στοιχεία της ουτοπικής στωικής πόλης με την πολιτική του Μ. Αλεξάνδρου, ο οποίος έχει χαρακτηριστικά φιλοσόφου· και κάνει έναν αναχρονισμό: η δράση του Ζήωνα ξεκίνησε γύρω στο 300 π.Χ., 23 χρόνια μετά τον θάνατο του Αλεξάνδρου.

B3.

- α) ένταση
- β) προαιρετική
- γ) κράση
- δ) πληθυσμού
- ε) χρήσης

B4.

- 1. – γ
- 2. – α
- 3. – β
- 4. – α
- 5. - α

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1. Οι Αθηναίοι αρχηγοί στην Σάμο και ιδιαίτερα ο Θρασύβουλος, ο οποίος είχε πάντα την ίδια γνώμη από τότε που είχε πρωτοστατήσει στην μεταπολίτευση, ότι δηλαδή έπρεπε ν' ανακληθεί ο Αλκιβιάδης, κατόρθωσαν τέλος, κάνοντας Εκκλησία, να πείσουν τους περισσότερους στρατιώτες. Ψήφισαν να τον ανακαλέσουν και να τον αμνηστεύσουν. Ο Θρασύβουλος πήρε καράβι, πήγε εκεί που ήταν ο Τισσαφέρνης και έφερε

πίσω στην Σάμο τον Αλκιβιάδη, έχοντας την πεποίθηση ότι η μόνη σωτηρία ήταν να μεταστρέψει τον Τισσαφέρνη για να γίνει φίλος των Αθηναίων και να εγκαταλείψει τους Πελοποννησίους.

Γ2. Ο Αλκιβιάδης, όταν πήγε ο Θρασύβουλος να τον φέρει πίσω, υπερέβαλλε για την επιρροή του στον Τισσαφέρνη. Αυτό συνέβη γιατί υπηρετεί σκοπιμότητα. Συγκεκριμένα, θέλει να φοβίσει τους ολιγαρχικούς στην Αθήνα και να διαλυθούν γρήγορα οι πολιτικοί σύλλογοι και ταυτόχρονα να ενισχύσει την επιβολή του στους στρατιώτες της Σάμου για να τους ενθαρρύνει. Παράλληλα, οι εχθροί θα άρχιζαν να έχουν αμφιβολίες για τον Τισσαφέρνη και η εμπιστοσύνη τους προς αυτόν θα κλονιζόταν.

Γ3. α.

- πλήθος → πλήθεσι
- ιδίαν → ιδιαιτέραν / ιδιωτέραν
- πολλά → πλείστα
- έαυτοῦ → ὑμᾶς αὐτάς
- ὑπαρχουσῶν → ὑπαρχόντων
- ἐλπίδων → ἐλπίδι

β.

- ἔπεισε → πέπεικε
- ψηφισαμένων → ἐψηφισμένων
- πλεύσας → πεπλευκῶς
- κατήγεν → κατήγε/καταγήοχε

Γ4.α

- τά πράγματα: Αντικείμενο στο ρήμα «μετέστησε»
- ἄδειαν: Αντικείμενο στη μετοχή «ψηφισαμένων»
- ὡς τον Τισσαφέρνην: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός της κατεύθυνσης σε πρόσωπο στο «πλεύσας»
- ἐκκλησίας: Υποκείμενο στη μετοχή «γενομένης»
- τῶν μελλόντων: ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός, γενική αντικειμενική στο «ἐλπίδας»
- οἰκοι: επίρρημα ως επιρρηματικός προσδιορισμός του τόπου στο «οἱ ἔχοντες»
- τῷ Τισσαφέρνει: ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός, δοτική αντικειμενική στο «οἱ πολέμιοι»

β.

Χρονική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος «κατήγεν», Θρασύβουλος. Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα «κατήγεν» (προτερόχρονο).

ἐπεὶ Θρασύβουλος / οὗτος ἔπλευσε

ΠΡΟΣΟΧΗ

Οι απαντήσεις του διδαγμένου των φετινών Πανελληνίων βρίσκονται στο βιβλίο του φροντιστηρίου «ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ – Γ ΛΥΚΕΙΟΥ» για το ερώτημα Β1 σελ. 448-449 & για το ερώτημα Β2 σελ. 440-443.

Το ερώτημα του συντακτικού για το άγνωστο κείμενο έχει διδαχθεί και η θεωρία βρίσκεται στην σελ. 161 του βιβλίου του φροντιστηρίου «ΑΡΧΑΙΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ».

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ
ΑΡΓΥΡΗ ΣΙΡΔΑΡΗ